

PATRICK BERNHART

VLIEG MIJN ZWALUW

Een Habsburgs-Joods-Hongaars-
Nederlands familiedrama

PRESSBURG

ROTTERDAM - AMSTERDAM

© 2023 Patrick Bernhart

© 2023 Pressburg

Alle rechten voorbehouden

Omslag en boekverzorging Sven van Pel

Foto auteur Geert Snoeijer en Péter Bernhart

Druk Wilco Amersfoort

ISBN 978 90 833 2640 5

NUR 320

www.pressburg.nl

www.vliegrijnzwaluw.nl

Voor mijn voorouders

Voor mijn ouders

Voor u

Een verhaal is de krachtigste manier om vandaag de dag ideeën de wereld in te brengen en daarom is alles wat ik van je kan vragen: kijk naar wat je hebt geschreven en vraag jezelf: 'Geloof ik het?' Als je verhaal een eerlijke uiteenzetting is van wat het betekent om een mens te zijn, doe dan al het mogelijke om het de wereld in te brengen. Maar als je de waarheid van wat je geschreven hebt niet gelooft, begin dan opnieuw. In een wereld van leugens en leugenaars hebben we geen schrijvers nodig die de puinhoop nog groter maken. Alsjeblieft, alsjeblieft, schrijf de waarheid.

ROBERT MCKEE (Hollywood-scenariogeroe)

INHOUD

<i>Inleiding</i>	11
<i>Proloog</i>	15
1 Mijn vader en ik	19
2 Mijn moeder en ik	31
3 Mijn moeder en haar jeugd	43
4 De vlucht en de stamboom	49
5 Mijn vader en zijn oma	59
6 Wolf Tenzerles en ik	71
7 Wolf Grünfeld en ik	85
8 Dezső Bernhart en ik	93
9 Mijn moeder en de mantelzorg	99
10 Kabbala en The School of Life	111
11 De Bernharts en de Esterházy's	123
12 Tibor en Miksa	131
13 Tibor en Elemér	145
14 Mijn moeder en haar moeder	153

15	Joods en katholiek	165
16	Sacha en mijn ego	171
17	Het massagraf en Bart	177
18	Dingen rechtzetten en ik	191
19	Mijn vader en mijn moeder	203
20	Margit en Aranka	215
21	Mijn vader en het ongeluk	227
22	De lieve vrouw en mijn ego	237
23	Kitty en Baruch	249
	<i>Epiloog</i>	257
	<i>Excuses en dankwoord</i>	269
	<i>Geraadpleegde boeken en artikelen</i>	273
	<i>Geraadpleegde databases en archieven</i>	281
	<i>QR-codes voor liedjes en filmpjes</i>	283
	<i>Errata en aanvullingen</i>	285
	<i>Dit boek en uitgeverij Pressburg</i>	287

INLEIDING

Dit boek is de weerslag van mijn zoektocht naar mijn familiegeschiedenis. Daarmee is het een zoektocht naar mijzelf. Mijn opa was directeur van een textielfabriek in Boedapest en na de oorlog ging mijn vader ook bij dit bedrijf werken. Omdat hij de zoon van de voormalige directeur, oftewel een 'kapitalist' was, maakten de communisten hem het leven zuur. Daarom zijn mijn ouders kort na de Hongaarse Opstand in 1956 naar Nederland gevlucht.

In het Holy Ziekenhuis in Vlaardingen, waar ik in 1968 word geboren, sta ik bekend als 'de schreeuwende Hongaar'. Thuis hoor ik mijn ouders alleen Hongaars met elkaar praten. Dat is dan ook de taal die ik tot mijn vierde spreek. Wanneer ik naar school ga, wordt het Hongaars verruild voor het Nederlands. We proberen zo goed mogelijk te integreren, maar ik heb altijd het gevoel dat we anders zijn.

Zo kunnen mijn ouders niet fietsen. Dat hadden ze in Hongarije niet geleerd. Ik logeer vaak bij 'een echt Nederlands gezin' in de straat. Het eten is anders (bijvoorbeeld tong, en dan bedoel ik niet de vis), de sport (hockey) en de dynamiek met de drie kinderen. Alles is anders dan thuis. Daar bakt mijn moeder taarten en vinden we in Hongarije populaire sporten als zwemmen en schaken leuk. Het gevoel van anders-zijn wordt nog eens versterkt als mijn overbezorgde moeder me vertelt dat de familie van oorsprong Joods is. Ze vraagt nadrukkelijk of ik daarover wil zwijgen. Dat doet zij immers ook. Ik groei op in een sfeer van geheimen.

Wie ben ik eigenlijk? Dat kan ik niet aan broers of zussen vragen. Ik ben enig kind. Bij mijn vader kan ik ook niet terecht. Hij is als gevolg van manisch-depressiviteit weggevallen uit het gezin. Mijn grootouders

heb ik nooit gekend. Zij waren al voor mijn geboorte overleden. Terwijl andere kinderen in het weekend familiebezoek krijgen en album na album vullen met familiefoto's, is het bij ons stil. Alleen het geluid van de radio en de tv vult de huiskamer. Noodgedwongen voed ik mijzelf op met boeken, muziek en films.

Mijn moeder steunt me waar ze kan. Net zoals ik haar help hoe ik maar kan. Op school en later in mijn professionele loopbaan gaat het goed. Ik begin mijn carrière als advocaat in Amsterdam, haal daarna een MBA in Londen, werk bij uitgeverijen en schrijf boeken. Dat is mijn 'externe cv'. Mijn 'interne cv' is wat korter. Ik heb geen vrouw en ik heb geen kinderen. Sterker nog, ik ben vierenvijftig en heb nog nooit een relatie gehad.

Lange tijd weet ik niet waarom. Ik voel aan dat ik klem zit en dat het met mijn familiegeschiedenis te maken heeft. Daarom begin ik na het overlijden van mijn moeder aan een zoektocht. Ik doe onderzoek in archieven in Hongarije, Oostenrijk, Tsjechië, Slowakije, Roemenië, Servië, Duitsland en Nederland. Ik schakel genealogen in en volg cursussen op het gebied van spiritualiteit en persoonlijke groei. En ik huil. In mijn zelfonderzoek huil ik heel veel. Omdat mijn gevoel dat er veel meer is dan ik wist blijkt te kloppen. Dingen die er met mijn ouders, grootouders en voorouders zijn gebeurd.

Sinds twee jaar woon ik alleen in mijn ouderlijk huis in Rotterdam. Daar schrijf ik dit boek. Hierin vertel ik de verhalen van mijn voorouders. Tijdens het schrijven krijg ik vaak de vraag: 'Wat is er nou interessant aan jouw familiegeschiedenis?' Eén keer stel ik de wedervraag waarom mijn geschiedenis níét interessant zou zijn. Het antwoord is dat ik geen bekende Nederlander ben. Ik ben er inmiddels wel achter dat de verhalen van 'gewone' mensen minstens zo interessant zijn.

Voordat ik dit boek schreef, was ik op mijzelf gefocust. Mijn ego hielp me te overleven. Het uitte zich bijvoorbeeld in twijfel, woede, frustratie, te veel trots, angst, onzekerheid, jaloezie, schaamte, spijt en oordelen. Deze gevoelens waren het effect van trauma's die in mijn familie generatieslang waren doorgegeven. Maar dat wil ik niet meer. Daarom schakel ik in dit boek stapje voor stapje mijn ego uit. Dat doe ik door steeds ster-

ker in te gaan tegen de stem in mijn hoofd die zoekt naar goedkeuring en bevestiging. Ik verstop me niet meer voor mijn gevoelens, maar omarm de pijn. Tegelijkertijd probeer ik me in de ander te verplaatsen.

Wat ik in dit boek doe, is een vorm van *ancestral healing*, het proces om doorgegeven trauma's van (voor)ouders te ontdekken en te verwerken. De woorden *healing* en *trauma's* klinken al snel zweverig en zwaar. Maar dat zijn ze niet. Je zou trauma kunnen omschrijven als een psychische wond die je psychologisch verhardt en je belemmert om te groeien en je te ontwikkelen. Het trauma is niet de gebeurtenis zelf, maar de manier waarop je met die gebeurtenis omgaat. Het gaat niet om wat er is gebeurd, maar om wat er in je is gebeurd. Of wat niet is gebeurd, maar had moeten gebeuren.

Omdat trauma gaat om wat je zelf voor betekenis aan een gebeurtenis hebt gegeven, wordt het ook wel omschreven als het afgesneden zijn van je ware zelf. Dit ware zelf kan zijn verscholen achter rollen die door de samenleving worden opgelegd en achter opgelopen trauma's. Maar de connectie kan op elk moment worden hersteld. Dus je hoeft niet toe te staan dat die wond je leven bepaalt, bepaalt hoe je jezelf ziet of hoe je je verhoudt tot andere mensen. Nee, die wond kan genezen.

De eerste stap om mijn trauma's te helen was om dichterbij mijn voorouders te komen. In dit boek heb ik het er bijvoorbeeld over dat mijn opa Tibor meer kleur krijgt en dat ik mijn oma Aranka zo goed snap. Daar gaat het om. Allereerst begrijp ik wie mijn grootouders waren, vervolgens kan ik me in hun positie verplaatsen en ten slotte kan ik van ze houden. Dat is een ongelooflijk geschenk. Net zo groot als dat de balans in de liefde voor mijn ouders is hersteld. Door deze *ancestral healing* ben ik bevrijd van mijn knellende familieketenen.

Ik kan me voorstellen dat het ook voor anderen heilzaam kan zijn om diep in hun familiegeschiedenis te duiken. Bijvoorbeeld omdat ze afstammelingen zijn van migranten, tot slaaf gemaakten of 'foute voorouders'. Ook zij kunnen gebukt gaan onder trauma's. Je verdiepen in je familie is een van de waardevolste en avontuurlijkste bezigheden die er bestaan. Ik zie het als mijn opdracht om eenieder die daar behoefte aan heeft verder te helpen met zijn of haar stamboom en familiegeschiedenis. Hetzij als genealoog, hetzij als uitgever, hetzij in deze twee rollen

tegelijk. Hopelijk kan ik eraan bijdragen dat anderen het licht eerder zien dan ik. Bij mij begon de zoektocht veertig jaar geleden. Toen was ik veertien.